

Að njóta góðs af fjölbreyttum auðlindum nemenda og háskólakennara: Námssamfélag um lokaverkefni í tómstunda- og félagsmálafræði

Oddný Sturludóttir og Eygló Rúnarsdóttir
Námsbraut í tómstunda- og félagsmálafræði við Deild heilsuefningar, íþróttar og tómstunda Menntavísindasvið Háskóla Íslands

Lykilorð — Námssamfélag, meistaranám, leiðsögn, trú á eigin getu, sjálfsrýni.

I. INNGANGUR

Tómstunda- og félagsmálafræði er vaxandi fag og fræðavettvangur á Íslandi. Námsbrautin, sem ber sama nafn fagnaði 20 ára afmæli árið 2022. Meistaraneinum hefur fjölgað verulega frá árinu 2018 en námsbrautin sjálf er fámenn og flest leiðbeinenda með litla reynslu af leiðsögn meistaranema. Meistaraverkefni nemenda (M.Ed) eru fjölbreytt og mikilvægur liður í að skapa nýja þekkingu, styrkja stöðu vettvangs og efla fagmennsku. Ein helsta áskorun meistaranema hefur verið að takast á við 30 eininga lokaverkefni sem hefur tafið mörg þeirra á námsferðalaginu. Með þessar áskoranir í huga sótti námsbraut í tómstunda- og félagsmálafræði um styrk til kennslumálasjóðs Háskóla Íslands árið 2022. Markmið námsbrautarinnar var að þróa námssamfélag um hópleiðsögn meistaraverkefna, til að efla bæði leiðbeinendur og meistaranema í ferlinu við að móta og skrifa lokaverkefni. Styrkurinn nýttist til þróunar á samstarfi námsbrautarinnar við Kennslumiðstöð Háskóla Íslands og prófessora úr tveimur deildum Menntavísindasviðs sem hafa undanfarin ár þróað hópleiðsögn með myndun námssamfélags meistaranema um lokaverkefni sín.

Hópleiðsögn meistaranema byggir á hugmyndum um lærdómssamfélög og fjölbreyttar auðlindir nemenda og kennara. Nemendur búa yfir reynslu sem er fjölbreytt og í námssamfélaginu fá nemendur rými til að deila reynslu sinni, viðhorfum og fræðilegri þekkingu. Þjargráðum fjölgar og sameiginleg leiðsögn eflist í ferlinu og þar með trú leiðbeinenda á eigin getu. Í námssamfélagi nemenda og leiðbeinenda skapast nokkurs konar „milli“rými þar sem gefst tækifæri til að fara í könnunarleiðangur um menningu, hlutverk og sýn. Augljós ávinningur námssamfélags meistaranema er að einangrun nemenda er rofin og stuðningur eykst þeirra á milli, en rannsóknir hafa sýnt að tengslanet nemenda skiptir höfuðmáli til að sporna gegn brotthvarfi úr námi. Hafa þarf í huga siðferðileg álitamál í námssamfélagi nemenda og leiðbeinenda, valdastaðan er ólík og hlusta þarf eftir röddum nemenda.

II. AÐFERÐ

Þróunarverkefnið hófst haustið 2022 og í nóvember 2024 hafa 24 meistarasmíðjur verið haldnar með þátttöku 17 nemenda. Gögnum var safnað frá upphafi verkefnisins og eru afar fjölbreytt. Leiðbeinendur og mentorar sameinuðust í samtali með aðferðafræði starfstengdrar sjálfsrýni sem leiðarljós. Starfstengd sjálfsrýni (e. self-study) getur verið leið háskólakennara til að styrkja sig í

hópleiðsögn og gera hana öflugri. Með henni greina háskólakennarar þann ávinning sem hópleiðsögnin hefur í för með sér fyrir þau sjálf sem og nemendur sína. Gögnum var safnað með fjölbreyttum hætti, m.a. með upptökum og skjölum frá vinnu- og samráðsfundum leiðbeinenda og mentora, sem og fundum leiðbeinenda með Kennslumiðstöð Háskóla Íslands. Gögn sem fanga sjónarmið nemenda eru m.a. rýnihópaviðtöl sem Kennslumiðstöð leiddi, svokallaðir mánudagspóstar nemenda til leiðbeinenda og útgöngumiðar nemenda úr samveru (MÚS-ar miðum) í meistarasmiðjum námssamfélagsins. Ljósmyndir, Fésbókarsíða námssamfélagsins og leiðarglærur úr meistarasmiðjum varpa einnig ljósi á verkefnið frá ólíkum hliðum. Gögnin voru þemagreind með hliðsjón af nálgun Braun og Clarke.

III. NIÐURSTÖÐUR

Niðurstöður sýna að þátttaka nemenda í námssamfélaginu styður faglega, námslega og félagslega við þau í ferlinu, frá verkefnahugmynd til lokaskila. Nemendur upplifa umhyggju af hálfu leiðbeinenda og tilgreina sérstaklega mikilvægi þess að geta nýtt sér ólíka styrkleika þeirra. Nemendur upplifa námssamfélagið sem öruggt rými sem grípi þá þegar sjálfsefinn gerir vart við sig. Þátttaka í námssamfélaginu hefur eftt trú leiðbeinenda á eigin getu, dregið úr vanmætti og kvíða fyrir leiðsagnarhlutverkinu og fjölgað bjargráðum þeirra. Þeir nefna aukið sjálfstraust í leiðsagnarhlutverkinu og traust innan teymisins sem og dreifðari og sameiginlegri ábyrgð á framvindu og velferð nemenda í þeirri vegferð sem ritun lokaverkefnis er. Niðurstöðurnar benda til þess að leiðbeinendur hafi stigið inn í hugmyndir um hópleiðsögn með því að sýna berskjöldun og auðmýkt, með væntingar til bæði nemenda og leiðbeinendateymisins, af umhyggju fyrir nemendum og af eldmóði fyrir hinum

unga fagvettvangi tómstunda- og félagsmálafræðinnar.

IV. UMRÆÐUR

Verkefnið hefur dregið fram að meistaranemar í tómstunda- og félagsmálafræði sem tilheyra námssamfélagi fá stuðning við hugmynda-, ritunar- og vinnuferlið. Rauður þráður hópleiðsagnarinnar er að beina athyglinni að reynslu nemenda og hjálpa þeim að átta sig á auðlindum sínum. Það verklag á einkar vel við í tómstunda- og félagsmálafræði þar sem reynslunám og ígrundun er veigamikill þáttur, frá 1. ári BA náms til loka framhaldsnáms.

Námssamfélög sem þessi eru jarðvegur fyrir markvissari leiðsögn sem getur leitt til aukinna gæða meistaraverkefna. Það er þýðingarmikið fyrir háskólasamfélagið en með nýju fjáruhlutunarlíkani skipta þreyttar einingar (lúkning meistaraverkefna) höfuðmáli. Rannsóknin bendir skýrt til þess að reynsla háskólakennara af hópleiðsögn meistaraverkefna getur nýst öðrum fræðasviðum eftir samhengi og aðstæðum hverju sinni. Brýnt er að byggja á þessari reynslu og halda í þá þekkingu sem verkefnið skapaði. Fátt í háskólaumgjörðinni styður hins vegar við og hvetur háskólakennara til að móta námssamfélag nemenda og kennara um lokaverkefni. Í erindinu verða reifaðar hugmyndir að möguleikum til þess að festa námssamfélag um meistaraverkefni í sessi til hagsbóta fyrir nemendur, kennara og háskólasamfélagið í heild sinni.

TILVÍSANIR

Braun, V. og Clarke, V. (2006). Using thematic analysis in psychology. *Qualitative Research in Psychology*, 3(2), 77–101.

Hafdís Guðjónsdóttir, Svanborg R. Jónsdóttir, Karen Rut Gísladóttir, Edda Óskarsdóttir og Anna Katarzyna Wozniczka. (2022). Gildi

meistaraprófsverkefna fyrir fagmennsku
uppeldisstétta: Reynsla útskrifaðra
meistarana. *Netla – veftímarit um uppeldi og
menntun – sérít til heiðurs Jóni Torfa Jónassyni.*

Hafdís Guðjónsdóttir, Svanborg R. Jónsdóttir og
Karen Rut Gísladóttir. (2017). Collaborative
supervision: Using core reflection to understand
our supervision of master 's projects. Í
Brandenburg, R. Glasswell, K., Jones, M. og Ryan,
J. (ritstj.), *Reflective theory and practice in teacher
education* (bls. 237-255). Springer.

Karen Rut Gísladóttir, Hafdís Guðjónsdóttir, og
Svanborg R. Jónsdóttir. (2019). Self-study
as a pathway to integrate research ethics and
ethics in practice. Í Brandenburg, R. og
McDonough, S. (ritstj.), *Ethics, Self-Study
Research Methodology and Teacher
Education* (bls. 81-95). Springer Nature
Singapore.

Svanborg R. Jónsdóttir, Hafdís Guðjónsdóttir og
Karen Rut Gísladóttir. (2018). Að vinna
meistaraprófsverkefni í námssamfélagi nemenda
og leiðbeinenda. *Tímarit um uppeldi
og menntun*, 27(2), 201-223.

Svanborg R. Jónsdóttir, Karen Rut Gísladóttir og
Hafdís Guðjónsdóttir. (2015). Using self-
study to develop a third space for collaborative
supervision of Master 's projects in
teacher education. *Studying teacher education: A
journal of self-study of teacher
education practices.*